

ZDOKONALOVAT ZPŮSOBY VEDENÍ OBRANNÉHO BOJE

Plukovník Ludvík Varvařovský, CSc.

Cílem obrany je odrazit útok nepřítele, který je v převaze, způsobit mu značné ztráty, udržet důležité prostory terénu a tím vytvořit příznivé podmínky pro přechod k rozhodnému útoku. Takto je cíl obrany formulován v polním řádu čl. 427 a obecně platí pro všechny situace a všechny organizační stupně. Ovšem jenom obecně, protože síly a prostředky k dosažení tohoto cíle budou různé; různá bude i jejich konkrétní situace i jejich možnosti. Všechny tyto okolnosti nejenže upřesní cíl obrany v dané situaci vcelku, ale i na každém jednotlivém organizačním stupni, jenž se na dosažení společného cíle obrany bude podílet. Takto konkretizovaný cíl ovlivní pak nejen způsob vedení, ale i délku trvání obranného boje.

Pro lepší pochopení několik příkladů.

Divize vede střetný boj. Zpravidla ihned po jaderných úderech provádí úder hlavními silami do boku a týlu nepřítele a současně poutá částí sil jeho hlavní uskupení čelně (polní řád čl. 184). Přitom bližším úkolem pluku působícího na poutacím směru je zničit protistojícího nepřítele palbou všech zbraní a ovládnout čáru, která zabezpečuje výhodné podmínky pro manévr a úder hlavních sil divize do boku a týlu nepřátelského uskupení (polní řád čl. 185). Jakou činnost tedy vyvíjí pluk na poutacím směru? Samozřejmě, že obrannou. A co je jejím cílem? Vše, co je řečeno v čl. 427 polního řádu, ovšem konkretizováno na střetný boj a místo daného pluku v něm, neboť „poutat“, tj. odrážet úder nepřítele, jenž má převahu; „zničit ho palbou“, tj. způsobit mu ztráty; „ovládnout výhodnou čáru pro manévr hlavních sil divize“, tj. totéž jako udržet důležité prostory terénu a vytvořit příznivé podmínky pro přechod k útoku. A jakým způsobem bude tento obranný boj veden, v čem budou jeho zvláštnosti? Jmenovitě v tom, že přípravné období nebude, do obrany se bude přecházet z chodu (z předbojových a velmi často přímo z pochodových sestav), boj o udržení místních výhodných čar a objektů bude se do značné míry prolínat s dílčí útočnou činností jednotlivých rot a praporů. Zvláštní pozorností přitom zasluhuje skutečnost, že všechna tato činnost bude vedena pod palbami a údery nepřítele a v otevřeném, ženijně neupraveném terénu. Palebný systém bude pak organizován zdola, od rot a praporů a teprve postupně, podle vývoje situace a času, bude jej stmelovat velitel pluku v jednotný, především protitankový, systém paleb. Podobné to bude i s ženijní úpravou terénu; vojska budou využívat hlavně členitosti a pokrytosti terénu a bojovat přímo z tanků a obrněných transportérů z věžových postavení za terénními vlnami, z léček na okrajích osad, lesů apod., přičemž ovšem na důkladné prozkoumávání terénu a na rekognoskaci nebude mnoho času; okopy a tím méně zákopy se nebudou zřejmě budovat (alespoň ne zpočátku), jelikož pluk bude usměrňován k tomu, aby

co nejdříve přešel k rozhodnému útoku; své místo ovšem budou mít minové zátarasy, kladené POZy na směrech úderu tankových jednotek nepřítele, ovšem v hloubce sestavy pluku a nikoli před předním okrajem. Sám výraz „přední okraj obrany“ je v daném případě problematický, jelikož při této kombinaci obrany s útokem a také odchodem bude přední okraj velmi pohyblivý, přerušovaný a bude všude tam, kde se objeví nepřítel. I tak bude ovšem důležité, aby tento „poutací“ pluk zaujal dvě postavení (polní řád čl. 430), jelikož nelze vyloučit, že jím poutané hlavní nepřátelské uskupení, podporované zřejmě hlavními palebnými prostředky nepřítele, nebude mít alespoň částečný úspěch a nepronikne do hloubky sestavy naší divize.

Je zřejmé, že tato dočasná obrana, jejímž konkrétním cílem je poutat a ničit určité silnější nepřátelské uskupení, bude vedena specifickým pohyblivým obranně útočným způsobem, podstatně odlišným od připravované obrany určitého prostoru. Jde však o délku trvání této obrany. Normu stanovit pochopitelně nelze. Bude však tím kratší, čím úspěšnější bude činnost hlavních sil divize na ostatních směrech; naproti tomu může být i poměrně dlouhá, jestliže divize nebude mít ve střetném boji úspěch a bude celá donucena přejít do obrany; v tomto případě by náš „poutací“ pluk měl před ostatními pluky určitou „výhodu“ v tom, že by měl již zaujatou obrannou sestavu, organizován palebný systém a mohl tedy zahájit nutná ženijní opatření. Velitel divize by ovšem musel pluku určit obranný úsek a upřesnit jeho úkol; ve způsobu dalšího obranného boje by tedy nastala změna.

Podobnou, ovšem často ještě mnohem složitější obrannou činnost mohou vést předsunuté odřady, jež se vysílají k ovládnutí výhodných čar a jejich udržení do příchodu hlavních sil divize. Předsunutý odřad se při plnění tohoto úkolu rázně zmocňuje stanovené čáry, drží ji až do příchodu hlavních sil a palbou všech prostředků zabraňuje nepříteli v rozvinování (polní řád čl. 196). Již z textu je zřejmé, že jde o dočasnou obranu a jaký je její cíl. Způsob obrany? Palba z místa a úporné bránění výhodného, avšak stejně jako v předchozím případě, ženijně nepřipraveného terénu. Tuto zásadu nebude však možné realizovat za všech okolností. Jestliže nepřítel předstihl naše vojska v ovládnutí stanovené čáry, předsunutý odřad se rozvine, provede odvážnou zteč (i když je nepřítel v přesile), zmocní se stanovené čáry a palbou všech prostředků zabraňuje nepříteli v rozvinování.

Cíl činnosti předsunutého odřadu je stejný, avšak způsob jejího vedení bude napřed útočný a potom teprve obranný; bude tedy velmi podobný činnosti pluku na „poutacím směru“. Jestliže se předsunutému odřadu přesto nepodařilo zmocnit se stanovené čáry, zdržuje aktivní činnost nepřítele na dalších výhodných čarách, a tak zabezpečuje rozvinování hlavních sil ... (polní řád čl. 196). Ani zde není v cíli obrany rozdíl proti první a druhé variantě činnosti předsunutého odřadu. Sám způsob vedení této obrany bude však opět jiný; zatím co některé čety a roty budou úporně na místě bránit důležité objekty a dosazené čáry, aby umožnily odchod jiných jednotek na další výhodnou čáru, jiné čety a roty budou zaujímat opěrné body v hloubce a palbou z místa ničit pronikající nepřátelské součásti; zálohy praporů i předsunutého odřadu budou provádět místní protizteče, nebo palbou z místa bránit důležité objekty v hloubce sestavy, popřípadě na bocích předsunutého odřadu. Ve všech uvedených variantách půjde o nesouvislou, ohniskovou obranu, která — i když jde o udržení

výhodné čáry — nebude v žádném případě lineární, vždy bude mít svoji určitou hloubku a vždy bude muset být kruhová, neboť jde o obranu jednotek působících odtrženě od hlavních sil. Délka trvání obranného boje v těchto situacích bude záviset na úpornosti obrany předsunutého odřadu a hlavně na rychlosti postupu a včasném zasazení hlavních sil. Vezme-li se v úvahu, že čela hlavních sil budou od předsunutého odřadu vzdálena zpravidla 20—30 km, jejich rychlost přesunu asi 15 km, a po zasazení přibližně 5—8 km, na zasazení přibližně 1 hod., pak i při příznivém průběhu událostí bude obranný boj předsunutého odřadu trvat minimálně 4—6 hodin.

Jiný charakter bude mít obranný boj pluku a divize v průběhu útočné operace, má-li odrazit a rozbít silné nepřátelské zálohy přicházející na bojiště. Nebudou-li různé důvody dovolovat, aby tyto zálohy byly rozbity ve střetném boji (sražení), budou muset být ničeny z místa — obranou. Cíl této obrany bude v podstatě odpovídat obsahu zmíněného již čl. 427 Polního řádu s tím rozdílem, že z hlediska operačního zde nepůjde o vytvoření příznivých podmínek pro přechod k rozhodnému útoku bránících se vojsk, ale o zabezpečení úspěšného pokračování útoku v ostatních směrech. Za silné nepřátelské zálohy nelze ovšem považovat pluk nebo brigádu, ale nejméně divizi s posilovými prostředky; takové silné uskupení se však nemůže na bojišti objevit nenadále, nemůže tak říkajíc „spadnout s nebe“ — vždy bude některým průzkumným prostředkem zjištěno ještě v době svého přibližování k linii fronty. Tato okolnost je velmi důležitá jak pro včasný přechod do obrany, tak pro její organizaci a určení způsobu obranného boje. Proto čím dříve a čím přesněji budou nepřátelské zálohy zjištěny, tím úspěšněji bude možné se připravit k jejich rozbití. V této situaci bude určitě přípravné období; budou-li např. nepřátelské zálohy zjištěny 80 km od fronty (na tuto hloubku se zpravidla vysílají divizní průzkumné skupiny), pak můžeme počítat nejméně s 6—8 hodinami přípravného období 4 až 5 hodin na přesun záloh k frontě; 2—3 hod. na jejich zasazení do boje; délka tohoto období se může ještě zvětšit zásahy vlastního letectva apod. proti proudům nepřátelských záloh.

Co vše může divize v této době učinit za předpokladu, že prostor, v němž právě bojuje, je celkem pro obranu vhodný a že jí v něm bude stanoveno obranné pásmo? Především bude nutné přijmout rychle rozhodnutí podle mapy a vydat plukům příslušná bojová nařízení; současně učinit opatření, aby jednotky bojující a ponechané v prvním sledu zahájily upevňování dosažených čar a organizovaly palebný systém ve svých obranných úsecích a rajónech. Ostatní síly divize se napřed přeskupí do obranné sestavy a postupně (jak ukončují přesuny) zahájí ženijní práce; dělostřelectvo a raketový útvar zahájí boj s přibližujícím se nepřítelem na maximální dostřel svých zbraní. Velitel divize i velitelé pluků provedou nejnnutnější rekognoskace v terénu; vzhledem ke krátkosti období se rekognoskace omezí hlavně na upřesnění průběhu postavení, zátarasů a systémů paleb v hloubce sestavy ovšem jen na nejdůležitějších úsecích na směru očekávaného úderu nepřátelských záloh, jakož i na směry protiztečí a manévru záloh a druhých sledů a čar jejich rozvinutí. Vzhledem k soudobé poměrně značné mechanizaci ženijních prací může v této době jít o tato opatření:

— u čelních rot, jež budou v dotyku s nepřítelem, bude především využíván terén a podle situace zřizovány jednotlivé okopy pro ležící střelce, jednotlivé

zbraně, obrněné transportéry a tanky; zálohy prvosledových praporů mohou přibližně za 1 hodinu zřídít okopy pro klečící střelce, upravit věžová postavení pro tanky a OT, maskování;

— v postavení plukovních záloh mohou již pracovat zákopové pluhy; jeden zákopový pluh za 2 hod. může vyrýt 2 km zákopů, v nichž si vojáci upraví okopy pro stojící střelce; minometné a dělostřelecké jednotky za tuto dobu upraví palebné pláň, tankové jednotky a protitankové zálohy průměrně za 1–2 hod. mohou upravit jednu čáru zasazení, tj. zřídít okopy pro palbu tanků z věžových postavení a pro GAZ s naváděcím zařízením PTRS; další doby bude vhodné využít k pracím v záložních rajónech obrany a k úpravám dalších čar zasazení;

— v postavení divizních záloh se za 6–8 hod. může zákopovým pluhem zřídít 6 km zákopů, v nichž vojáci vybudují přimknuté a vysunuté okopy pro střelce, palebná postavení tanků, okopy pro tarasnice a BzK; tankové, protitankové, minometné a dělostřelecké jednotky budou provádět stejné práce jako v předchozím případě;

— těžiště zatarasování bude před postaveními plukovních a divizních záloh; hlavním způsobem zatarasování bude manévr POZ.

Tento propočít považují za jednu z možných variant, která vychází jednak z dnešních platných norem, a jednak z toho, že přibližně jedna polovina zmíněné doby přípravného období bude vyplněna přeskupováním z útočné do obranné sestavy. Kromě toho třeba mít na zřeteli, že hloubit okopy a palebná postavení lze až po přesném určení palebných stanovišť a po organizaci systému paleb (Polní řád čl. 458). Ovšem ani v tomto případě nelze vyloučit mnohé další komplikace, neboť protivník, který zasazuje do sražení silné zálohy, bude jejich přesun jednak spolehlivě chránit a jednak jadernými, chemickými a leteckými údery ztěžovat činnost vojsk přecházejících do obrany a současně vytvářet svým zálohám výhodné podmínky pro úspěšný útok.

Vlastní způsob boje bude velitel divize i pluku v duchu ustanovení čl. 459 až 466 pol. ř. uplatňovat především podle své úlohy a místa v obranné sestavě a to jednak podle toho, do jaké míry se mu podařilo obranu zaujímat a zorganizovat, a jednak podle vývoje situace; např. pluk bránící se na směru hlavního úderu nepřítele může být přes veškeré úsilí donucen k odchodu do hloubky sestavy divize, zatímco pluk na vedlejším úseku ponechá na původních postaveních minimum sil a hlavní síly přeskupí na jiný úsek, některá jednotka povede boj v obklíčení, zálohy budou zasazeny do prvního sledu apod.; bojová činnost v tomto období bude skutečně tím, o čem hovoří Polní řád čl. 428, tj. kombinací jaderných, chemických, leteckých a dělostřeleckých paleb a širokého manévru palbami, silami a prostředky, vyúsťujícího do rozhodných protiztečí při současném úporném bránění prostorů a objektů, na jejichž udržení záleží celistvost obrany divize. Tento boj bude trvat déle, než v případech, jež jsem uvedl dříve. Zkušenosti z různých cvičení ukazují, že odrážení a ničení silných nepřátelských záloh si v průběhu útočné operace frontu vyžadovalo zpravidla do dvou dnů, než se na daném směru podařilo znovu obnovit útočnou činnost. Tato doba je plně úměrná, vezme-li se v úvahu, že přibližně jeden den by nepřítel potřeboval k prolomení takové obrany a druhý den by naopak potřebovala vlastní vojska k uskutečnění příslušných obranných protiopatření

(protiúder a obklíčení nepřátelského uskupení); další činnost, tj. ničení obklíčeného uskupení, bude již činností vysloveně útočnou.

Tolik o vlivu cíle obranného boje na jeho způsob a trvání.



Přistupují k rozboru další části, tj. vlivu okolností doprovázejících přechod do obrany, jelikož i tyto vlivy budou mít bezprostřední odraz na způsoby obranného boje, alespoň při jeho zahajování.

V podstatě existují dvě **varianty přechodu do obrany** — v přímém dotyku s nepřítelem, nebo mimo dotyk s ním (Polní řád čl. 427). Rozdílnost charakteristických rysů každé z těchto variant bude ovlivňovat jak činnost velitelů, štábů a vojsk při organizaci obrany, tak i způsob vedení obranného boje. Tuto skutečnost nechci podrobovat speciálnímu rozboru; na první pohled je zřejmé, že mnohem složitější úkol bude mít ten velitel divize (pluku), jehož vojska budou přecházet do obrany pod palbami a údery nepřítele, nežli ti velitelé, kteří budou organizovat obranu daleko mimo dotyk a do boje s nepřítelem budou vstupovat ve vybudované obraně s promyšleným a uspořádaným systémem paleb, zátarasů apod.

Složitost přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem bude znásobena konkrétními podmínkami situace, v níž se bude do obrany přecházet. O některých z těchto podmínek jsem se zmínil v přecházející stati; podrobněji jsem tyto okolnosti rozebral ve svém článku „Přechod z útoku do obrany a co s tím souvisí“ (VM č. 7/64). Nechci tyto problémy opakovat, ale pouze je doplnit praktickým příkladem z jednoho cvičení. Z něj bude zřejmé, že v určité operační situaci bude taktické řešení obrany jednotlivých divízi velmi rozdílné, ačkoli u všech šlo v podstatě o stejný úkol — přechod do obrany v průběhu útoku s cílem odrazit a zničit přicházející silné nepřátelské zálohy.

Situace se vyvinula takto: Vlastní vojska úspěšně rozvíjela útočnou operaci. Nepřítel vedl boj na zdrženou; obranou výhodných čar, jadernými údery a protiztečemi taktických záloh zdržoval postup vojsk frontu a současně přiváděl z hloubky nový armádní sbor v síle tří divízi. Sbor byl zjištěn 150—200 km od linie fronty. Vzhledem k celkové situaci se velitel frontu rozhodl odrazit a zničit tyto zálohy z místa, přechodem jedné armády v síle dvou motostřeleckých a jedné tankové divize do obrany. Konkrétní situace armády v době obdržení rozkazu: šířka pásma 80 km, z toho 50 km značně členitých a pokrytých; v prvním sledu tanková a motostřelecká divize, další msd na postupu k zasazení do prvního sledu mezi prvosledové divize; fronta značně zvlněná, mezi útvary mezery, dva tankové pluky z td vysunuty asi 20 km před ostatními silami td a odříznuty nově vzniklou radioaktivní stopou.

S přihlédnutím ke konkrétnímu terénu v pásmu činnosti bylo přijato toto rozhodnutí:

— do prvního sledu vyčlenit obě msd, tankovou divizi postupně vyvést do 2. sledu;

— msd bojující na frontě přejít do obrany ihned (terén byl z hlediska OPZHN výhodný, divize bojovala na směru očekávaného nepřátelského úderu); obranné pásmo široké 28 km, hluboké 20—25 km; před předním okrajem obrany organizovat předsunuté postavení hluboké 4 km — k jeho dosažení pokračovat předsunutými prapory dočasně v útoku;

— zasazovanou msd usměrnit do členitého terénu s úkolem srazit odcházející jednotky nepřítele až k řece vzdálené 15—20 km od čáry zasazení a tam přejít do obrany v pásmu širokém 52 km a hlubokém 15—18 km;

— hlavními silami tankové divize dokončit zničení obklíčeného nepřítele (do dvou mechanizovaných praporů s tanky) a v dalším se přeskupit do druhého sledu za střed sestavy (vzdálenost od předního okraje asi 50 km), kde připravit armádní protizteč; současně jedním zesíleným plukem organizovat přehrazení očekávaného směru nepřátelského úderu na dvou postaveních druhého pásma obrany;

— vysunutými tankovými pluky tankové divize organizovat zabezpečovací pásmo za radioaktivní stopou s úkolem zdržovat útok nepřítele a nutit ho k manévrování do zamořeného prostoru; v dalším projít sestavou prvosledových divízi a spojit se s hlavními silami td ve 2. sledu armády.

Ze stručného vylíčení situace a hlavních myšlenek řešení přechodu do obrany možno uvést tyto závěry:

— armáda jako celek měla na přípravu obrany k dispozici přibližně 12 hodin; pro každou divízi bylo však přípravné období různé, u jedné msd 10 až 12 hodin, u další zasazované msd pouze 7—8 hodin, u tankové divize pouze 5 do zahájení nepřátelského úderu (7 hodin spotřebovala na dokončení ničení obklíčeného uskupení), avšak ještě dalších 16 hodin od jeho zahájení do obdržení rozkazu k armádnímu protiúderu; nejdelší přípravné období měla divize na směru úderu nepřítele;

— u všech divízi předcházela přechodu do obrany ještě místní dočasná útočná činnost s cílem dosáhnout výhodnějších prostorů pro obranu, zřídít zabezpečovací pásmo a předsunuté postavení, zlikvidovat zbytky nepřítele v hloubce pásma obrany;

— zatímco obě msd zaujímaly obrannou sestavu směrem dopředu (pokračovaly dočasně v útočné činnosti a současně již některými útvary zaujímaly prostory určené pro obranu), tanková divize se přeskupovala do obrany od fronty do týlu;

— msd na hlavním směru organizovala čtyři postavení, divize na vedlejším směru tři, a to pouze na jednotlivých taktických směrech; stupeň vybudování byl propočítán v normách uvedených v předcházející stati.

V důsledku poměru sil a prostředků, stupně vybudování a hloubky obrany a charakteru terénu, postupoval protivník tempem 2 km/hod. a na stycích prvosledových divízi se vlomil až do druhého pásma obrany, kde byl postupně zastaven za pomoci armádních a frontových záloh. S přihlédnutím k těmto okolnostem a ztrátám vojsk trvalo obranné sražení téměř dva dny; přechod do opětovného útoku mohla armáda zahájit až ke konci druhého dne po přidělení dalších dvou divízi.

Z příkladu je zřejmé, že v boji, i když musí dělat dva totéž, nemohou to zpravidla dělat stejným způsobem, jelikož v soudobých podmínkách při širokých a zvlněných frontách, při bojové činnosti na směrech, budou okolnosti na každém směru a úseku fronty zpravidla odlišné.

—☆—

I přesto, že obrannému boji bez použití jaderných zbraní je věnován samostatný příspěvek, chci upozornit na čtyři okolnosti, jimž bychom měli věnovat pozornost.

Skutečnost, že nebudou používány jaderné zbraně, znamená, že

— útočné uskupení nepřítele bude možné ničit později, tj. teprve tehdy, až se dostane na dostřel účinnosti konvenčních prostředků divize (především dělostřelectva a tanků); na dalekých přístupech bude moci tuto úlohu plnit pouze letectvo a toho pro obranu nebude nikdy dostatek; konvenční prostředky divize a útvarů tuto úlohu umožní až na bližších přístupech k přednímu okraji obrany. Tím se do značné míry mění úloha druhů vojsk v obraně — nepřátelská uskupení budou ničit hlavně motostřelecké a tankové jednotky za maximální podpory dělostřelectva; spotřeba konvenčního střeliva vzroste;

— trvalá úhroza použití jaderných zbraní nepřítelem si vynucuje nepřetržité dodržování zásad OPZHN, jmenovitě rozptylování sestav; obranná činnost bude tedy vedena především na směrech s mezerami mezi prapory a pluky; soustřeďovat síly a prostředky s cílem zvýšit taktické hustoty vojsk bude účelné pouze na rozhodujícím směru v nejdůležitějších obranných úsecích, a to zpravidla manévrem až v průběhu obranného boje; z těchto důvodů bude ovšem účelné, aby pro tyto jednotky byla připravena alespoň minimální ženijní opatření — těžké ženijní budování bude především tady, i když potřebný počet vojáků přijde do těchto míst až dodatečně;

— stupeň rozptýlení záloh (druhých sledů) musí být stejný jako při používání jaderných zbraní; ovšem při protiztečích bude nezbytné provést rychlé a rozhodné soustředění dělostřelectva, záloh (druhých sledů) a jednotek z pasivních úseků, aby se docílilo maximální možné převahy sil a prostředků; přitom by pásma a charakter činnosti vojsk provádějících protizteč (protiúder) měly být přizpůsobeny duchu zásad Polního řádu čl. 372—378; jsem přesvědčen, že bez těchto opatření by nebylo možné docílit úspěchu ve vedení obranného boje (sražení); přitom ovšem je zcela pochopitelné, aby i zde byla vojska v neustálé pohotovosti k rychlému rozptýlení svých sestav, kdyby v takových situacích došlo k použití jaderných zbraní;

— vzhledem k nižšímu tempu bojové činnosti na obou stranách je velmi pravděpodobné, že obranný boj by zřejmě trval déle než kolik bylo uváděno v předchozích částech tohoto pojednání.

Z á v ě r

V soudobých operacích budou vojska ve většině případů přecházet do obrany proto, že útok na určitém směru z různých důvodů nebude možný nebo účelný. Proto chápeme obranu jako vynucený druh bojové činnosti. Způsob vedení obranného boje bude vždy ovlivňován hlavně důvodem, proč musíme do obrany přejít, a okolnostmi, jež budou tento přechod doprovázet. Tím není vyloučeno, že by i obranná činnost nemohla výrazně pomoci k dosažení celkového úspěchu v operaci.